BAUMGARTNER NÓRA

Újabb kísérlet a francia nemzetközi magánjog átfogó kodifikálására

Franciaországban 2018-ban kezdődött meg a nemzetközi magánjog önálló kódexének kidolgozása. A francia jog nemzetközi magánjogra vonatkozó szabályainak néhány elemét jelenleg különböző jogszabályok tartalmazzák. A francia nemzetközi magánjog meghatározó részét azonban a francia bírói gyakorlat dolgozta ki. A nemzetközi magánjogi rendelkezések szétszórtsága, a bírói gyakorlat hangsúlyos szerepe veszélyes terepet jelent a nem francia jogászok számára, nem meglepő ezért, hogy semleges, harmadik ország jogaként ritkán kerül kijelölésre a francia jog. A 2018-ban indult folyamat eredményeképpen 2022 tavaszára készült el a törvénytervezet normaszövege, amely reflektál a nemzetközi magánjogi jogalkotás külföldi tapasztalataira és az Unió jogegységesítő törekvéseire is. A szerző a cikkben ismerteti a tervezet keletkezéstörténetét, arra is figyelemmel, hogy az elmúlt évtizedekben már három alkalommal is volt kísérlet a nemzetközi magánjog kodifikálására Franciaországban; azonban mindhárom kísérlet eredménytelenül zárult. A szerző a cikkben elemzi a Kódex-tervezet általános részének rendelkezéseit, párhuzamot vonva a magyar nemzetközi magánjogi szabályozással.

Tárgyszavak:
nemzetközi magánjog, francia jog, jogösszehasonlítás, kodifikáció, EU jog

In France, the elaboration of a separate code of private international law started in 2018. Some elements of the rules of French law on private international law are currently contained in different pieces of legislation. However, the main part of French private international law has been developed by the French judicature. The sporadicity of private international law provisions and the key role of judicial practice make it a dangerous field for non-French lawyers, and it is therefore not surprising that French law is rarely designated as neutral, third-country law. As a result of the process started in 2018, the text of the draft law was finished for spring 2022, reflecting both foreign experience in codification of private international law and the Union's efforts to unify the law. The author describes the history of the draft, bearing in mind that there had been three attempts to

codify private international law in France in recent decades, but all three had been unsuccessful. The author analyses the provisions of the General part of the draft Code, drawing parallels with Hungarian private international law

Keywords:
private international law, French law, comparative law, codification, EU law

1. Bevezetés

Az európai államokban a nemzetközi magánjog tagállami szintű szabályozására alapvetően két megoldás létezik. Egyes államok a nemzetközi magánjog szabályait önálló kódexben foglalták össze, míg más államok nemzeti szintű nemzetközi magánjogi szabályai szétszórtan, leginkább a tagállami polgári törvénykönyvben találhatók. Ahol önálló nemzetközi magánjogi kódex megalkotására nem került sor, ott a bírói gyakorlat hangsúlyos jogfejlesztő szerepe jellemző.

A francia nemzetközi magánjogi szabályozás jelenleg alapvetően az 1804-ben elfogadott napóleoni Code civil-en (a továbbiakban: Cc.) alapul, és számos szabály található más jogszabályokban, bírósági ítéletekben. A francia jog nemzetközi versenyképességét a francia nemzetközi magánjognak ez a „sporadikussága" hátrányosan érinti; igencsak ritka ui. – a frankofón országoktól eltekintve – a francia jog, mint „semleges" jog választása a nemzetközi szerződéskötési gyakorlatban. A szabályozás széttagoltsága, a bírói gyakorlat meghatározó szerepe jellemzi a mai francia nemzetközi magánjogot.

Jóllehet mára tendenciává vált a nemzetközi magánjog egységes kódexekben történő átfogó szabályozása[1], azért Európában sem egyedülálló, hogy a francia példához hasonlóan a nemzetközi magánjognak nincs saját törvénykönyve. Németországban ugyanis a nemzetközi magánjog legfontosabb forrása a német Polgári Törvénykönyv Bevezetéséről szóló törvény (EGBGB) 3-49. §§-ai. A német jogban továbbá a nemzetközi magánjog szabályai más jogterületek törvényeiben is fellelhetők, így például a váltótörvényben (Wechselgesetz), a csekktörvényben

1 A hatvanas években kezdődő, nemzetközi magánjog kodifikációját érintő folyamat Kelet-Európából indult (egykori Csehszlovákia 1963, egykori NDK 1975, Magyarország 1979, egykori Jugoszlávia 1982), de később elérte Nyugat-Európát és Amerikát is (Portugália 1968, Spanyolország 1974, Ausztria 1978, Svájc 1987, Louisiana 1991, Québec 1991, Olaszország, 1995, Belgium 2004, Monaco 2017). Említést érdemel, hogy az ezredforduló utáni években főképp a közép- és kelet európai államokban nyert újabb lendületet a nemzetközi magánjog reformja; e térségben egy sor modern nemzetközi magánjogi kódex született: Észtország 2002, Bulgária 2005, Lengyelország 2011, Montenegró 2013, Csehország 2014, Horvátország 2017. Ebbe a sorba illeszkedik a magyar nemzetközi magánjog 2017-ben történt átfogó megújítása is.

(Scheckgesetz), de nemzetközi magánjogi szabályok találhatóak még a fizetésképtelenségi törvényekben (EGInsO, InsO) is, emellett fontos szereplője a nemzetközi magánjog alakításának a Szövetségi Bíróság (Bundesgerichtshof).[2]

A nemzetközi magánjogi kodifikációs hullám azonban mára elérte Franciaországot is. A francia nemzetközi magánjog felülvizsgálata 2018-ban kezdődött meg, amelynek célja egy egységes, átfogó francia nemzetközi magánjogi kódex megalkotása. Az Igazságügyi Minisztérium 2022. június 22. napján közzétette a leendő francia nemzetközi magánjogi kódex tervezetét (a továbbiakban: Kódex-tervezet), az ahhoz kapcsolódó Szakértői Jelentéssel[3] (a továbbiakban: Jelentés) együtt. Elfogadása esetén e jogszabály a korábbi, különböző nemzeti jogszabályokban és nemzeti bírósági ítéletekben megjelenő szabályok helyébe lép majd.

2. A francia nemzetközi magánjog napjainkban

2.1. Nemzeti szabályok

2.1.1 A tételes jog és annak fejlődése

A francia nemzetközi magánjog átfogó kodifikációjára több törekvés is volt már; érdemes kiemelni ezek közül 1950-ből Jean-Paulin Niboyet[4], 1959-ből Henri Batiffol[5] tervezetét, az 1967-es tervezet pedig Jean Foyer[6] nevéhez köthető. Ezen jogtudósok szaktekintélye ellenére, a politikai akarat hiánya és más különböző okok miatt végül egy törvénytervezet sem került elfogadásra. A legfontosabb jogforrás, a már említett Cc. mellett a Polgári Eljárásjogi Kódex[7] (Code de procédure civile; a továbbiakban: Cpc.) és az 1807. évi Kereskedelmi Törvény (Code du commerce; a továbbiakban: Cdc.) is tartalmaz nemzetközi magánjogi rendelkezéseket.

2 *Looschelders Dirk*, Internationales Privatrecht – Art. 3-46 EBGB. Berlin, 2004, 6-7. o.

3 Le Projet de Code de Droit International Privé. Rapport de groupe de travail preside par Jean-Pierre Ancel. https://www.cfdip.fr/wp-content/uploads/2024/10/Rapport_projet-de-code_mars-2022.pdf (letöltve 2025. január 17. napján).

4 A három meghiúsult kodifikációs kísérletről részletesen ld. *Paul Lagarde*, Sur la non-codification du droit international privé en France. Syracuse Journal of International Law and Commerce, 1998, 45. o.

5 *Batiffol Henri*, Deuxième projet (1959). Revue critique de droit international privé, 1970, 832. o.

6 *Foyer Jean*, Le nouvel avant-projet de réforme du Droit international privé francais. Journal du Droit international, 1971, 31. o.

7 Az 1806-ból származó napóleoni polgári eljárásjogi szabályokat 1975-ben váltotta fel a jelenleg is hatályos, számtalan alkalommal módosított polgári eljárásjogi kódex.

Jelenleg a Cc. tartalmazza az alapvető nemzetközi magánjogi rendelkezéseket az alkalmazandó jog[8], az állampolgárság[9], az okiratok alakisági követelményei[10], a házasság[11], a házasságfelbontás[12], a leszármazás[13], az örökbefogadás[14], a bejegyzett élettársak[15], a végrendelet[16] tekintetében. Bár a Cc. nemzetközi magánjogi rendelkezéseket tartalmazó 3. cikke 1804 óta nem változott, az elmúlt húsz évben a Cc.-be folyamatosan kerültek beiktatásra nemzetközi magánjoggal kapcsolatos szabályok, akár új szabályként, akár meglévő vagy időközben beiktatott szabály módosításaként. A módosítások nem átfogó jellegűek, kizárólag egy-két szabályt érintettek csak.[17]

Sajátos módon a Cc.-ben nemzetközi polgári eljárásjogi rendelkezések is fellelhetőek. A francia bíróságok joghatóságáról rendelkező, a 14. és 15. cikkében rögzített, 1994-ben beiktatott rendelkezések szerint[18]: „[a] *külföldi, még abban az esetben is, ha külföldön tartózkodik, perelhető francia bíróság előtt az olyan kötelmek teljesítése érdekében, melyeket Franciaországban egy franciával kötött, a külföldi a francia bíróság elé állítható azon kötelmek miatt is, melyeket más államban kötöttek, de a jogosult francia. Egy francia bíróság elé állítható* Franciaországban olyan kötelmek miatt, melyekre a szerződés másik államban került megkötésre, akár egy külföldivel is."[19]

A Cpc. is tartalmaz nemzetközi magánjogi rendelkezéseket, mint például illetékességi szabályokat az ismeretlen helyen tartózkodó alperessel szemben, illetékességi szabályokat külföldi felperes esetén[20], más államban történő kézbesítésre[21], valamint a nemzetközi jogsegélyre vonatkozó szabályokat[22].

8 Ld. a Cc. 3. cikkét.
9 Ld. a Cc. 17. cikkét.
10 Ld. a Cc. 47, 48, és 710-1 cikkeit.
11 Ld. a Cc. 202-1., 202-2., és 1397-2 – 1397-6 cikkeit.
12 Ld. a Cc. 309. cikkét.
13 Ld. a Cc. 311-14. – 311-17. cikkeit.
14 Ld. a Cc. 370-3. cikkét.
15 Ld. a Cc. 515-7-1 cikk.
16 Ld. a Cc. 999. cikkét.
17 A Cc. nemzetközi magánjogi rendelkezéseinek módosítása folytatódott azt követően is, hogy a francia Igazságügyi Minisztérium közzétette Kódex-tervezetet; az ezt követő módosítások azonban a Kódex-tervezetében foglalt szabályozást nem vették figyelembe.
18 A Cc. 14-15. cikkeinek helyébe lépne a Kódex-tervezet a 17. cikke, amely már szabályozza a kizárólagos és párhuzamos joghatóságot.
19 Az eredeti törvényszöveg: "L'étranger, même non résident en France, pourra être cité devant les tribunaux français, pour l'exécution des obligations par lui contractées en France avec un Français; il pourra être traduit devant les tribunaux de France, pour les obligations par lui contractées en pays étranger envers des Français. Un Français pourra être traduit devant un tribunal de France, pour des obligations par lui contractées en pays étranger, même avec un étranger."
20 Ld. a Cpc. 42. és 1166. cikkét.
21 Ld. a Cpc. 687-2. cikkét.
22 Ld. a Cpc. 743. cikkét.

A Cdc. alig tartalmaz nemzetközi magánjogi szabályokat; ilyenek például az alkalmazandó jogra és illetékessége vonatkozó szabályok[23], ha a peres fél székhelye és a központi ügyintézés helye nem egyezik meg[24,25].

A Kódex-tervezet a Code civil és a Code de procédure civile nemzetközi magánjogi elemeket tartalmazó részeit részben hatályon kívül helyezi, részben módosítja azokat. A kódex tervezete a Code de commerce-t nem érinti.[26]

2.1.2 A bírói gyakorlat

A tételes jog hézagos volta miatt a bírói gyakorlat mindig is kiemelkedően fontos forrása volt a francia nemzetközi magánjognak. A szabályozási hézagok kitöltése a bíróságokra hárult. A nemzetközi magánjog francia bírói gyakorlata főként a Semmítőszéktől (Cour de cassation) és fellebbviteli bíróságoktól (Cours d'appel) ered.

A francia Semmítőszéknek a joggyakorlatot alapvetően meghatározó néhány nemzetközi magánjogi tárgyú határozatának ismertetése jól mutatja a tételes jogszabályi szintű szabályozás hiányosságait. Az alábbiakban három olyan kiválasztott jogesetet mutatok be, amelyek mindegyike figyelembevételre került a Kódex-tervezet szakmai kidolgozása során.[27]

A *Simitch-ügy*[28] óta a francia bíróságok az indirekt joghatóságot[29] akkor tekintik megalapozottnak francia szempontból, ha egyrészről a jogvita szoros kapcsolatban áll az eljáró bíróság országával, másrészről pedig nem áll fenn a francia bíróságok kizárólagos joghatósága. A konkrét ügyben egy Izraelben élő házaspár, mind a férj mind a feleség francia-izraeli kettős állampolgársággal rendelkezett, a házasságuk felbontására Izraelben került sor. A Cc. 3. cikkét felülírva mondta ki a Semmítőszék, hogy a házasság izraeli bíróság általi felbontása elismerhető Franciaországban is.

A *Chaplin-ügyben*[30] a Semmítőszék a francia jogban érvényesülő „locus regit actum" elv érvényesülését elemezte. Ezen elv alapján alakilag érvényes az ugyanazon országban tartózkodó személyek között kötött szerződés, ha eleget tesz a

23 Ld. a Cdc. 210-3. és 600-1. cikkét.

24 A Kódex-tervezetet kidolgozó munkacsoport álláspontja szerint a Cdc. 210-3. cikke nincs összhangban az Európai Bíróság (a továbbiakban: EUB) esetjogával.; ld. Jelentés 37. o.

25 A Cc.1837. cikke ezen a területen az alkalmazandó jog vonatkozásában megegyező szabályozást tartalmaz.

26 A Cc. 1837. cikkét sem érinti a Kódex-tervezet.

27 A jogesetek forrása: *Ancel, Bertrand– Lequette, Yves* Les grandes arrêts de la jurisprudence francaise de droit international privé. Paris, Dalloz, 5e édition 2006. (a továbbiakban: Ancel/Lequette, Les grandes arrêts).

28 Cour de cassation, Chambre civile 1, du 6 février 1985, 83-11.241.

29 Az ún. „indirekt joghatóság" (competence indirecte) szabályai a nemzetközi magánjogban arra a kérdésre adnak választ, hogy a belföldi jogrend valamely külföldi bíróságot „döntésre hivatottnak", tekint-e; bővebben ld. *Szőcs Tibor*, Joghatóság családjogi és személyállapoti ügyekben. In: *Varga István (szerk.)*, A Polgári Perendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja. Budapest, 2018, III. kötet, 2367. o.

30 Cour de Cassation, Chambre civile 1, du 28 mai 1963.

megkötés helye szerinti jog alaki követelményeinek. A Semmítőszék döntésében kimondta, hogy a Franciaországban aláírt, nemzetközi elemet tartalmazó szerződések érvényesek abban az esetben is alakilag, ha a szerződésre irányadó jog (azaz a szerződés fő statútuma) alaki előírásainak megfelelnek. A konkrét ügyben Charlie Chaplin 1920-ban Amerikában forgatott. „A kölyök" c. filmjének felhasználási jogai tárgyában kötött szerződés érvényességével kapcsolatban merült fel a jogvita. A Semmítőszék döntésével lényegében egy alternatív kapcsolóelvet kínált fel a lex loci actus mellé az alaki érvényesség kérdésében. Álláspontja összhangban volt a később, 1980-ban elfogadott, a szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló Római Egyezmény[31] 9. cikk (1)-(2) bekezdéseivel.

A Galakis-ügy[32] óta – egészen a közelmúltig – a szerződések jogára vonatkozó nemzetközi magánjogi anyagi szabályok elsőbbséget élveztek a szerződésre irányadó joggal szemben[33]. A Semmítőszék elé került ügyben egy, a francia állam által kötött nemzetközi szerződés választott bírósági klauzulát tartalmazott. A francia belső jog rendelkezései szerint az állam szerződéseiben nem alkalmazhat választottbírósági klauzulát; az ilyen kikötések érvénytelennek tekintendők[34]. A konkrét esetben az egyik szerződő fél maga a francia állam volt, amelynek jogképességére, cselekvőképességére a francia jogszabályok irányadóak. A Semmítőszék végül úgy ítélte meg, hogy nemzetközi szerződésekben a választottbírósági klauzula mindig érvényes. A Conseil d'État (Államtanács)[35] hatására[36] azonban a Semmítőszék az elmúlt években álláspontján változtatott[37], ma már nem érvényesül a Galakis-ügyben lefektetett gyakorlat[38].

A Semmítőszéknek mind a Simitch-ügyben, mind pedig Chaplin-ügyben megfogalmazott álláspontját a Kódex-tervezet is átvette[39].

31 Egyezmény a szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról, aláírásra megnyitva Rómában 1980. június 19-én (a különkiadásban közzétett magyar szövegváltozatot ld. HL C 169., 2008.7.8., 10–22. o.).

32 Cour de Cassation, Chambre civile 1, du 2 mai 1966.

33 *Schmidt Richárd*, A nemzetközi fórumválasztás szabadsága és korlátai az aszimmetrikus joghatósági és választottbírósági megállapodások tükrében. Doktori értekezés. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar, Jog- és Államtudományi, Doktori Iskola, Budapest 2024, 76. o.

34 Ld. a Cc. 2060. cikkét.

35 Az Államtanács (Conseil d'État) egyrészről az általa igazgatott közigazgatási bírósági rendszeren keresztül dönt a közigazgatási jogvitákban, másrészről pedig mintegy jogi tanácsadóként működik a kormány, a nemzetgyűlés és a szenátus részére. Az államtanács gyakorlatilag a közigazgatási legfelsőbb bíróságnak tekintendő.

36 *Jourdain-Marques, Jérémy*, Chronique d'arbitrage: le Conseil d'État enterre Galakis, https://www.dalloz-actualite.fr/flash/chronique-d-arbitrage-conseil-d-etat-enterre-galakis (Letöltve 2025. január 26. napján; a továbbiakban: *Jourdain-Marques*, Chronique).

37 *Jourdain-Marques*, Chronique, uott. 1. o.

38 A hazai jogban az Nmjtv. 84.§ (2) bekezdés i) pontja az állami immunitási kérdéseket ma már egyértelműen rendezi. A korábbi választottbírósági törvény (1994. évi LXXI. törvény) 4.§-a 2012-2015 közötti években jelentős korlátozásokat tartalmazott az állami részvételről (a nemzeti vagyonra hivatkozással) választottbírósági eljárásban.

39 Ld. a Kódex-tervezet 177. cikkét, illetve 156. cikkét.

A bírói gyakorlat meghatározó szerepét az is mutatja, hogy a Kódex-tervezet, amely 207 cikkből áll, a Cc. és a Cpc. több ezer cikkéből csupán 16 cikket érintene és helyezne hatályon kívül, vagy módosítaná azokat.

2.2. Uniós szabályozás

Mint minden uniós tagállamban, a nemzeti jogforrások mellett meghatározó szerepet játszanak az európai jogforrások. Az Európai Unió számos rendeletet fogadott el mind a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról; úgyszintén a kollíziós szabályokról. A francia jogrend belső szabályaival szemben értelemszerűen elsőbbséget élveznek az uniós jog és a nemzetközi egyezmények szabályai.

A nemzetközi magánjog napjainkban érvényes szabályozását összevetve a néhány évtizeddel ezelőtti állapottal, megállapítható, hogy az uniós jogalkotás és a nemzetközi egyezmények immár jelentős jogterületeket fednek le. Az uniós tagállamok nemzeti jogalkotásának jogosítványai így a nemzetközi magánjog területén egyre inkább leszűkülnek, és olyan kisebb jogterületeket érinthetnek, mint pl. a leszármazás, a házasságkötés, a természetes személyek jog- és cselekvőképessége. Nyilvánvaló a kérdés, célszerű-e még egyáltalán a tagállami szintű szabályozás a nemzetközi magánjog területén, vagy érdemes inkább megvárni egy esetleges egységes uniós nemzetközi magánjogi kódexet. Az unió alapító szerződései közül első alkalommal az Amszterdami szerződésben 1997-ben jelent meg a nemzetközi magánjogi harmonizáció szükségessége. Az uniós jogalkotás eredményeképpen megjelenő, a nemzetközi magánjoghoz kapcsolódó uniós rendeletek egyértelműen egy-egy jogterületet szabályoznak, átfogó nemzetközi magánjogi uniós kódex megalkotása azonban nincs napirenden.

2.3. Nemzetközi egyezmények

Franciaország számos nemzetközi magánjogi megállapodásnak részese, ezek vagy kétoldalú, vagy többoldalú egyezmények[40]. Utóbbiak közül különösen Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia keretében elfogadott szerződéseket fontos megemlíteni, így különösen a gyermekek jogellenes külföldre viteléről[41],

40 A Franciaország által kötött nemzetközi egyezmények tekintetében, azok alkalmazása vonatkozásában figyelemmel kell lenni arra, hogy míg egyes egyezmények a Francia Köztársaság teljes területére kiterjednek, addig más egyezmények korlátozásokat tartalmazhatnak a tengeren túli közigazgatási egységekkel kapcsolatban.

41 A Gyermekek Jogellenes Külföldre Vitelének Polgári Jogi Vonatkozásairól szóló, Hágában az 1980. évi október 25. napján kelt szerződés (kihirdette az 1986. évi 14. törvényerejű rendelet).

a nemzetközi örökbefogadásról[42], a szülői felelősségről[43], gyermektartásról és családi tartások egyéb formáiról[44] szóló hágai egyezményeket.

A kétoldalú egyezmények között csak a Magyarországgal jogsegély tárgyában kötött bilaterális egyezményre utalnék.[45] Itt érdekességképp jegyezném meg, hogy az első bilaterális egyezmények Magyarország és Franciaország között Munkács várában az 1645. év április 22. napján aláírt, majd az ahhoz kapcsolódó 1646. év február 22. napján aláírt megállapodások voltak[46], melynek eredményeképpen II. Rákóczi György hadba lépett a Habsburg-ház ellen.

3. Az új nemzetközi magánjogi kódex tervezete

3.1. Kódex-tervezetről általában

Az átfogó kodifikáció fő célkitűzései a Francia Ügyvédi Kamara (Conseil National des Barreaux szerint a következők:[47]

- a francia nemzetközi magánjog áttekinthetőségének, könnyebb megismerhetőségének, érthetőségének és alkalmazhatóságának javítása,
- a francia jogrend attraktivitásának növelése, egy konzisztens, egyértelműen megfogalmazott szabályokból álló kódex megalkotásával,
- a meglévő kollíziós jogi normák egyszerűsítése, világosan megfogalmazott koncepciók alapján,
- a francia belső jogi normák és a meglévő európai és nemzetközi egyezményeken alapuló szabályok közötti koherencia biztosítása.

42 A gyermekeknek a nemzetközi örökbefogadások terén való védelméről és az ilyen ügyekben történő együttműködésről szóló, Hágában, 1993. május 29. napján kelt Egyezmény (kihirdette a 2005. évi LXXX. törvény).

43 A szülői felelősséggel és a gyermekek védelmét szolgáló intézkedésekkel kapcsolatos együttműködésről, valamint az ilyen ügyekre irányadó joghatóságról, alkalmazandó jogról, elismerésről és végrehajtásról szóló, Hágában, 1996. október 19-én kelt Egyezmény (kihirdette a 2005. évi CXL. törvény).

44 A tartással kapcsolatos ügyekben a joghatóságról, az alkalmazandó jogról, határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az e területen folytatott együttműködésről szóló 4/2009/EK rendelet és a gyermektartás és családi tartások egyéb formáinak nemzetközi behajtásáról szóló, 2007. november 23-i hágai egyezmény (HL L 331., 2009.12.16.)

45 A polgári és a családjogi jogsegélyről, a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint a bűnügyi jogsegélyről és a kiadatásról szóló szerződés kihirdetéséről (Magyarországon kihirdette az 1982. évi 3. tvr.) A szerződés mára jórészt jelentőségét veszítette, miután rendelkezéseinek nagy része helyébe az uniós aktusok léptek.

46 https://basedoc.diplomatie.gouv.fr/exl-php/recherche/mae_internet___traites (Recherche générale, mots de titre: Hongrie) (letöltve 2023. november 2. napján)

47 A Francia Ügyvádi Kamara (Conseil National des Barreaux) állásfoglalása a leendő francia nemzetközi magánjogi kódex tervezetéről, https://www.cnb.avocat.fr/fr/actualites/le-projet-de-code-de-droit-international-prive-la-commission-affaires-europeennes-et-internationales (Letöltve 2024. november 3. napján.)

Az Igazságügyi Minisztérium részére 2022. március 31. napján került benyújtásra a Kódex-tervezet. Annak szövegén Jean-Pierre Ancelle, a Semmítőszék Első Polgári Jogi Kamarájának tiszteletbeli elnökének irányítása alatt működő munkacsoport dolgozott. A tervezet túlmutat azon, amit 2018-ban Nicole Belloubet, akkori igazságügyi miniszter kért: e Kódex-tervezet a maga 207 cikkével ui. messze nem csak a már meglévő joganyag egyszerű egységes szerkezetbe foglalását jelenti, hanem új megoldásokat is javasol, a már meglévőket pedig pontosítja. A Kódex-tervezet ugyanakkor nem terjed ki sem a *nemzetközi választottbíráskodás*, sem a joghatóság alóli mentességek (immunitás) kérdéskörére[48]. A munkacsoport azzal indokolta a választottbíróságra vonatkozó rendelkezések elhagyását, hogy szerették volna elkerülni a szabályozás megtöbbszörözését; a kérdéskörrel kapcsolatos normák lelhetők fel ui. a Cc.-ben és a Cpc.-ben is[49]. Az *immunitás* szabályozásának elmaradásának oka pedig az, hogy a munkacsoport megítélése szerint e szabályok közjogi természetűek; ilyen rendelkezéseket nem kívántak integrálni a nemzetközi magánjog kódexébe. Az egyik legnagyobb kihívást az jelentette, hogy a kidolgozott tervezet a francia belső jog és az uniós, illetve a nemzetközi szerződéses joganyag közötti összhangot hogyan tudja biztosítani.

A Kódex-tervezet nyilvánosságra hozatalát követően, 2022. június 8-án észrevételek tételére történő felhívás (consultation publique) került közzétételre[50]: a résztvevők 2022. november 30-ig terjeszthették elő észrevételeiket az e célból közzétett online formanyomtatványon. A konzultáció lehetőséget biztosított a résztvevők számára, hogy ne csak az előre megfogalmazott kérdésekre adjanak választ, hanem a közzétett Kódex-tervezet minden cikkéhez korlátozott terjedelmű[51] észrevételt fűzhessenek. Az előre megfogalmazott kérdések között természetesen szerepelt, hogy szükség van-e egyáltalán a jogterület kodifikációjára; az igennel válaszolók pedig azt is megjelölhették, hogy a szabályozás csak az uniós jogalkotással és a nemzetközi egyezményekkel nem érintett kérdésekre vagy minden nemzetközi magánjogi kérdésre terjedjen-e ki, függetlenül attól, hogy azokat már szabályozzák a nemzetközi egyezmények és az uniós jog. A válaszadók véleményét kikérték abban a tekintetben is, hogy a nemzetközi magánjog szabályai milyen formában kerüljenek megállapításra:

- indokolt-e önálló nemzetközi magánjogi kódex létrehozatala, vagy
- ehelyett egy már meglévő kódexbe (pl. a Cc.-be) kerüljenek inkább beépítésre a nemzetközi magánjogi szabályok, avagy

48 Ellentétben a megújult magyar nemzetközi magánjoggal; ld. az Nmjtv. 54., valamint 82-87. §§-ait.
49 Ld. a Cc. 2059-2061. cikkeit és a Cpc. 1504-1527. cikkeit.
50 A „consultation publique" intézményét Svájcban is alkalmazták a nemzetközi magánjogról szóló 1987. december 18-i szövetségi törvény jogalkotási eljárásában.
51 Legfeljebb 4000 karakternyi terjedelmű észrevételt lehetett tenni.

- a nemzetközi magánjogi szabályokat az azok tárgyköre szerinti különböző meglévő kódexekbe foglalják[52].

3.2. A Kódex-tervezet és az uniós jog

A Kódex-tervezet általánosan mondja ki az uniós jog elsőbbségét; számos helyen uniós aktusokra és nemzetközi egyezményekre való utalást is tartalmaz[53]. Sajátos megoldása, hogy néhány ponton kiterjeszti az európai uniós szabályok alkalmazását azokra a jogkérdésekre, amelyeket az uniós szabályozás kifejezetten kizár a hatálya alól[54]. Példaként említhető erre a Kódex-tervezet 89. cikkének 2. bekezdése, amely az alkalmazandó jog meghatározása tekintetében azon szerződéses kötelmekre is a Róma I. rendelet szabályait rendeli alkalmazni, amelyeket e rendelet 1. cikke kizár a rendelet hatálya alól[55].

A ma már igencsak kiterjedt európai uniós, valamint nemzetközi szerződésekben lefektetett nemzetközi magánjogi joganyag fényében, egy EU-tagállamban a tagállami nemzetközi magánjog csak hézagpótló szerepet tölthet be. A nemzeti jogalkotásnak alkalmazkodnia kell ehhez a korlátozott szerephez, elfogadva azt is, hogy a nemzetközi szabályok (lois uniformes) immár *univerzális hatályú* egységes jogi szabályozást képeznek; így a tagállami nemzetközi magánjogi szabályok még a harmadik államokkal kapcsolatosan felmerült jogkérdésekben sem játszhatnak szerepet[56].

Mindez azt is sugallhatná, hogy egy átfogó nemzeti magánjogi kódex készítésének gondolata immár idejétmúlt. Ami az alkalmazandó jogot illeti, annak szabályai csak az uniós jog hatálya alá még egyáltalán nem tartozó jogterületekre (így különösen a dologi jogra), a harmonizált területeken belül pedig csak a hézagok tekintetében (így különösen a Róma II. rendelet 1. cikk (2) bekezdés *g)* pontja szerinti személyiségi jogsérelmekre) lennének alkalmazhatók. A többségi álláspont azonban mégis az, hogy egy nemzeti nemzetközi magánjogi törvénykönyv

52 A közzétett felhívást (Consultation sur le projet de code de droit international privé) ld. http://www.textes.justice.gouv.fr/textes-soumis-a-concertation-10179/consultation-sur-le-projet-de-code-de-droit-international-prive-34487.html (letöltve 2023. november 19. napján).

53 A Kódex-tervezet 36. cikke házassági ügyekre és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokkal kapcsolatban a 2019/1111/EU rendeletre hivatkozik, a 122. cikke pedig a fizetésképtelenséggel kapcsolatos szabályok körében pedig a 2015/848/EU rendeletre utal. Különböző hágai egyezményekre utal a Kódex-tervezet több cikke, így a 36. cikk a szülői felelősséggel és a gyermekek védelmével kapcsolatos 1996. évi Egyezményre, a 39. cikk pedig a védelemre szoruló nagykorú személyek védelméről szóló 2000. évi Egyezményre hivatkozik.

54 Ld. Jelentés 13. o.

55 Ehhez hasonló megoldást alkalmaz pl. a 2004. évi belga nemzetközi magánjogi kódex 98. cikk 1. §-a is.

56 *Leible Stefan – M. Wilke Felix,* Le Projet de Code de Droit International Privé – A view from Germany. Revue critique de droit international privé, 2022, 503. o. (továbbiakban: *Stefan / Felix*, Le Projet).

megalkotása igenis célszerű lenne[57]. Számos tagállam hasonlóképpen vélekedett erről; új kódexeket dolgoztak ki vagy meglévőeket dolgoztak át az európai nemzetközi magánjog szabályainak sérelme nélkül. Mint ismeretes, Magyarország is ezt a megoldást választotta[58]. A nemzeti kódex ugyanis elsődleges hozzáférési pontként szolgálhat minden nemzetközi magánjoggal kapcsolatos kérdéshez, különösen olyan államok vonatkozásában, amelyeknek a nemzetközi magánjoga inkább a bíróságok esetjogán alapul.

3.3. Kódex-tervezet felépítése

A Kódex-tervezet hat könyvből áll. Az Első Könyv azokat az általános szabályokat rögzíti, amelyek a kollíziós jogi és a joghatósági szabályrendszer valamennyi területét érintik. A nemzetközi gyakorlatnak megfelelően ez az általános rész tartalmazza a nemzetközi magánjog legfontosabb személyi természetű kapcsolóelveinek – a lakóhelynek, a szokásos tartózkodási helynek, a székhelynek, az állampolgárságnak – a meghatározására vonatkozó rendelkezéseket. Itt kell megjegyezni, hogy a joghatóságra vonatkozó általános rendelkezések nemcsak a szűkebb értelemben vett joghatósági szabályokat (règles de compétence) fedik le, hanem az ahhoz szorosan kapcsolódó nemzetközi polgári eljárásjogi rendelkezéseket is, így a joghatóság bíróság által hivatalból történő vizsgálatát, a perfüggőséget és az összefüggő eljárásokat is.

Nem követi azonban a tervezet azt a megoldást, amely első ízben az 1987. évi svájci nemzetközi magánjogi kódexben (a továbbiakban: svájci IPRG) jelenik meg, amely szerint a külföldi határozatok elismerése és végrehajtása tárgyában rendelkező szabályok az általános rendelkezések között kerülnek elhelyezésre[59]. A kódex tervezetében a külföldi határozatok elismerésének és kihirdetésének szabályai önálló Könyvben szerepelnek.

A Második Könyvet a különös szabályoknak szentelték. E könyv tartalmazza a magánjog egyes szegmenseinek részletes nemzetközi magánjogi szabályait. E könyv jogviszonyonként csoportosított fejezetei egyaránt tartalmazzák az adott jogviszonyra vonatkozó joghatósági és kollíziós normákat. A Kódex-tervezet ezzel a struktúráját tekintve azt a kodifikációs megoldást követi, amelyet az európai nemzetközi magánjogi kodifikációk történetében első ízben a svájci

57 A francia közjegyzők 2019-ben tartott éves kongresszusukon egyértelműen állást foglaltak a nemzetközi magánjog önálló kodifikációjának szükségessége mellett; ld. *Clavel, Sandrine – Jault-Seseke, Fabienne,* Le projet de code de droit international privé. Recueil Dalloz, 2022, 984. o.

58 *Vékás Lajos*, Egy új nemzetközi magánjogi törvény megalkotásának néhány elvi kérdéséről. Jogtudományi Közlöny, 2015. 292-299. o.

59 *Lagarde Paul*, La codification du droit international privé monégasque. Revue critique de droit international privé, 2018, 753. o.

IPRG által alkalmazott[60]. Mint ismeretes, eltérő megoldást választott a magyar jogalkotó: új nemzetközi magánjogi kódexünk[61] (a továbbiakban: Nmjtv.) a kollíziós szabályoktól szerkezetileg elkülönítve, külön Fejezetbe foglalta bele a joghatósági szabályokat[62].

A Második Könyv I. Címe a természetes személyekkel, a családi jogállással kapcsolatos vagyoni és nem vagyoni jogokkal kapcsolatos nemzetközi magánjogi szabályokat tartalmazza. Ez a Cím rögzíti a cselekvőképességgel, a kiskorúakkal, védelemre szoruló nagykorú személyekkel, névviselés jogával, házasságkötéssel, házasság felbontásával, bejegyzett élettársakkal, leszármazással, örökbefogadással, házastársi és élettársi[63] vagyonjoggal, örökléssel kapcsolatos szabályokat is. A Második Könyv II. Címe a jogi személyekkel kapcsolatos nemzetközi magánjogi szabályokról, így a külföldön nyilvántartásba vett jogi személyek Franciaországban történő elismeréséről és az alkalmazandó jogról szól. A III. Cím a szerződéses kötelezettségekre, szerződésen kívüli kötelmi viszonyokra vonatkozik, míg a IV. Cím a dologi jogi és a szellemi tulajdonnal kapcsolatos, valamint a bizalmi vagyonkezeléssel és az alapítványokkal kapcsolatos nemzetközi magánjogi szabályokat foglalja magában. Az V. Cím a fizetésképtelenséggel, a VI. Cím pedig a munkajoggal kapcsolatos nemzetközi magánjogi szabályokat tartalmazza.

A Harmadik Könyv tárgyát nemzetközi vonatkozású eljárásjogi rendelkezések képezik. Itt találhatóak egyebek mellett az iratok külföldön történő kézbesítésével és a bizonyítási eljárás nemzetközi vonatkozásaival kapcsolatos szabályok, úgyszintén a végrehajtási eljárással kapcsolatos nemzetközi rendelkezések (ide nem értve a külföldi határozatok elismerését és végrehajtását).

A Negyedik Könyv a külföldi okiratok és bírósági határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szól. Itt találhatóak a belföldön történő elismerés feltételrendszerére vonatkozó szabályok[64]; e Könyv azonban aprólékosan szabályozást tartalmaz a külföldi határozat végrehajtására irányuló eljárásról (ún. exequatur-eljárás) is.

Az Ötödik Könyv az ideiglenes és biztosítási intézkedéseket, az utolsó, Hatodik Könyv pedig az átmeneti rendelkezéseket tartalmazza.

60 Hasonló megoldást követ még a 2004. évi belga és a 2014. évi cseh nemzetközi magánjogi kódex.
61 A nemzetközi magánjogról szóló 2017. évi XXVIII. tv.
62 Ld. az Nmjtv. X. Fejezetét.
63 A francia jog alapján a bejegyzett élettársi kapcsolat szabályozása jelentősen eltér a magyar szabályozástól, így például e kapcsolati forma nem csak az azonos neműek számára lehetséges.
64 Ld. a Kódex-tervezet 177. cikkét.

4. A Kódex-tervezet Első Könyve – A nemzetközi magánjog általános intézményei

Az alábbiakban a Kódex-tervezet Első Könyvének legfontosabb rendelkezéseit mutatom be, néhol kitérve arra, hogy milyen egyezések, hasonlóságok, illetve milyen eltérések állapíthatók meg a tervezett francia megoldások és az Nmjtv. rendelkezései között.

A Kódex-tervezetnek a kódex hatályára vonatkozó rendelkezései érdemben megegyeznek a magyar Nmjtv. rendelkezéseivel, egyértelműen rögzítve az Európai Unió általános hatályú, közvetlenül alkalmazandó jogi aktusainak és nemzetközi szerződések rendelkezéseinek elsődlegességét. A *szubszidiaritás elvének* megfelelően a Kódex-tervezet szabályai csak azokra a területekre vonatkoznak, amelyekre az uniós jog és a nemzetközi szerződések nem tartalmaznak rendelkezéseket[65]. Megjegyzendő, hogy az uniós aktusok és a nemzetközi szerződések szabályainak prioritását a Kódex-tervezet a nyomaték kedvéért ismételten is deklarálja a külföldi határozatok elismerésére és végrehajtására vonatkozó Negyedik Könyv bevezető rendelkezései között; utalva arra, hogy amennyiben a határozatok uniós tagállamban vagy olyan külföldi államban hozták meg, amellyel Franciaország a kérdésben nemzetközi szerződést kötött, akkor az uniós aktus, illetve a nemzetközi szerződés szabályai irányadóak az elismerésre és végrehajtásra[66].

A Kódex-tervezet, szemben az Nmjtv. megoldásával az általános rendelkezések között helyezi el az állampolgársággal kapcsolatos nemzetközi magánjogi rendelkezéseket. Az Nmjtv. ezeket a szabályokat a II. Fejezetben, a személyes jog meghatározására vonatkozó szabályrendszer körében helyezi el. A francia és a magyar szabályozás között jelentős eltérések vannak. Ezek közül ki kell emelni, hogy a tervezett francia szabályozás szerint, ha valakinek több állampolgársága van, és azok valamelyike francia, kizárólag a francia állampolgárság vehető figyelembe. Hasonló megoldást követett korábbi nemzetközi magánjogunk; ám az új Nmjtv. túllépett ezen a kissé merev szabályon: a hatályos magyar jogban ilyen esetben a személyes jog a magyar, ám abban az esetben, ha az ügy lényeges körülményeire tekintettel az érintettet más államhoz szorosabb kapcsolat fűzi, úgy annak az államnak a joga az érintett személy személyes joga.

Az Nmjtv. szerint, ha valaki több állampolgársággal rendelkezik, de magyarral nem, annak az államnak az állampolgársága határozza meg a személyes jogot, amelyhez az adott ügy lényeges körülményeire tekintettel a szorosabb kapcsolat fűzi. Hasonlóan fogalmaz a Kódex-tervezet is, amely szintén a legszorosabb kapcsolat (les liens les plus étroit) szerinti állampolgárság figyelembevételét írja elő.

65 Ld. a Kódex-tervezet 1. cikkét és az Nmjtv. 1-2. §-ait.
66 Ld. Kódex-tervezet 167. cikkét.

A francia Kódex-tervezetnek a saját állampolgárság kizárólagosságán alapuló szabálya alól kivételt jelen viszont az az esetkör, amikor egy külföldi határozat elismerése az adott személy állampolgárságától függ; ilyen esetben ui. a külföldi bíróság (indirekt) joghatóságát meghatározó idegen állampolgárság figyelembe vehető akkor is, ha az érintett személy francia állampolgársággal is rendelkezett. Ehhez hasonló szabályt tartalmaz hazai jogunkban az Nmjtv. 109. § (3) bekezdése.

A Kódex-tervezet 2. cikkének 3. albekezdése szerint, ha az adott személy hontalan vagy állampolgársága nem állapítható meg, lakóhely (domicile), illetve annak hiányában a tartózkodási hely (résidence) szerinti jog a meghatározó. E pont feltehetően csak szerkesztési pontatlanságból említ „tartózkodási helyet" (résidence) a szokásos tartózkodási hely (résidence habituelle) fogalma helyett. A Kódex-tervezet ui. az (egyszerű) tartózkodási helyet sehol máshol nem említi; és fogalom-meghatározást is csak a szokásos tartózkodási helyre (résidence habituelle) nyújt.

A 3. cikk tartalmazza a lakóhely és a szokásos tartózkodási hely fogalom-meghatározásait[67]. A lakóhely definiálásánál a Kódex-tervezet nem az állandóságra, és a végleges letelepedés szándékára helyezi a hangsúlyt, hanem e fogalom alatt azt a helyet érti, ahol az érintett személy „érdekeltségeinek elsődleges és tartós középpontja" (centre principal et permanent de ses intérêts) található. A szokásos tartózkodási hely ezzel szemben az a hely, ahol az adott személy azzal a szándékkal él, hogy e hellyel szoros kapcsolatot tartson fenn. Véleményem szerint a francia Kódex-tervezetnek e megfogalmazásai alapján igencsak nehéz lesz az elhatárolás a lakóhely és a szokásos tartózkodási hely között.

Megjegyzendő, hogy a Kódex-tervezet sokkal inkább a lakóhely kapcsolóelvét részesíti előnyben: a legtöbb jogviszony tekintetében inkább ehhez köti az alkalmazandó jogot, és a szokásos tartózkodási helyet csak szubszidiáriusan alkalmazza. Megjegyzendő, hogy az uniós rendeletek is adósok maradnak a szokásos tartózkodási hely pontos definiálásával.[68]

A *jogi minősítés* tekintetében mind a francia, mind a magyar szabályozás[69] a hazai jog fogalomrendszerének alapulvételét írja elő elsődlegesen, tehát a *lex fori szerinti minősítés* elvét követi. A magyar szabályozáshoz hasonlóan a francia tervezet is tartalmaz szabályt a hazai jogban ismeretlen külföldi jogintézmény minősítését illetően, kimondva, hogy annak minősítése során az azt szabályozó külföldi jog figyelembevételével kell eljárni. A magyar Nmjtv. többletszabályozást

67 Ld. Kódex-tervezet 3. cikkét és az Nmjtv. 3.§-át.

68 A Brüsszel II-B rendelethez kapcsolódóan az EUB több alkalommal is támpontokat nyújtott a szokásos tartózkodási hely meghatározásához (ld. különösen a C-523/07. sz., a C-497/10. sz. és a C-512/17. sz. ügyeket). Az EUB a C-289/20 sz. ügyben mondta ki házastársak szokásos tartózkodási helye kapcsán, hogy még abban az esetben is csak egy szokásos tartózkodási hellyel rendelkezhet valaki, ha életét megosztja két tagállam között.

69 Ld. Kódex-tervezet 5., 6. cikkeit és az Nmjtv. 4.§-át.

tartalmaz, kifejezett rendelkezést nyújtva az olyan külföldi jogintézményekre, amelyek a magyar jogban ugyan nem ismeretlenek, de funkciójuk vagy céljuk eltér attól, amit a külföldi jogban betölt. Az Nmjtv. szerint ilyenkor a minősítés során a külföldi jogra is figyelemmel kell lenni. Ehhez hasonló rendelkezést a francia Kódex-tervezete expressis verbis nem tartalmaz.

A Kódex-tervezet is tartalmaz záradékot a feltétlen érvényesülést kívánó szabályok, azaz az *imperatív szabályok* kezelése tekintetében[70]. Imperatív szabály (loi de police) alatt a tervezet azon szabályt érti, amelynek alkalmazása szükséges „az azt kibocsátó állam politikai, gazdasági és társadalmi szervezetének védelme érdekében". A szabályozás logikája érdemben megegyezik a francia tervezetben és az Nmjtv-ben. Mindkettő előírja a fórum saját nemzeti imperatív szabályainak kötelező figyelembevételét, ám emellett arra is lehetőséget biztosít, hogy más ország imperatív szabályai is alkalmazásra kerüljenek, feltéve, hogy azok szoros kapcsolatban állnak a tényállással, a felek törvényes jogainak érvényesülését elősegítik.

Mint minden nemzeti kollíziós jog, a Kódex-tervezet is él a *közrendi klauzula* jogintézményével[71]. A közrendi klauzula fenntartása magától értetődő, azonban megfogalmazásában egy többletelem figyelhető meg: a külföldi jogot figyelmen kívül hagyja a bíróság abban az esetben, ha akár a francia, akár az európai értelemben vett nemzetközi közrendi szabályokra vonatkozó lényeges értékek sérülnek.[72] Ilyen esetben a francia bíróság a francia jogot alkalmazza. A tervezet – előremutató módon – kimondja, hogy a közrendbe ütközés vizsgálata során a bíróságnak figyelembe kell vennie az ügy belföldi kapcsolódásának szorosságát is („la proximité de la situation à l'égard de l'ordre juridique français"). Jóllehet ezt a maximát a magyar Nmjtv. expressis verbis nem mondja ki, ám a hazai jogirodalom azt osztatlanul vallja[73]. A Kódex-tervezet a 11. cikk szerinti általános szabályon kívül bizonyos jogviszonyok tekintetében különös közrendi záradékot is megfogalmaz[74].

Jelentős eltérés állapítható meg a kollíziós nemzetközi magánjog egyik központi kérdésköre, a tovább- és visszautalás *(renvoi)* kezelése tekintetében.[75] Az Nmjtv. arról, mint kivételes intézményről rendelkezik, és csak abban az esetben érvényesülhet, ha az alkalmazandó külföldi jogot az állampolgárság határozza meg;

70 Ld. Kódex-tervezet 7. cikkét és az Nmjtv. 13.§-át.

71 Ld. Kódex-tervezet 11. cikkét és az Nmjtv. 12.§-át.

72 *Gaudemet-Tallon Hélène*, Quelques réflexions sur le projet de Code français de droit international privé du 31 mars 2022. Journal de droit international (Clunet), 2022, 87. o.

73 Ld. különösen: *Vékás Lajos, In: Vékás Lajos – Nemessányi Zoltán — Osztovits András (szerk.):* A nemzetközi magánjogról szóló törvény kommentárja. Budapest 2020, 120. o.; Burián László, In: *Burián László – Raffai Katalin – Szabó Sarolta (szerk.)*: Nemzetközi magánjog. Budapest, 2021, 224-225. o.

74 Így pl. a Kódex-tervezet 45. cikk a külföldi házasságkötés, az 56. cikk pedig a külföldön létesített bejegyzett élettársi kapcsolat joghatásai tekintetében, a 122. cikk pedig a külföldön elrendelt fizetésképtelenségi eljárás külföldi jog szerinti joghatásainak belföldi érvényesülésével kapcsolatban.

75 Ld. Kódex-tervezet 8. cikkét és az Nmjtv. 5.§-át.

lehetővé téve ilyen esetben mind a vissza- mind az egyszeri továbbutalást. Egyéb esetben a külföldi jognak a kérdést közvetlenül rendező (anyagi jogi) szabályait kell alkalmazni, figyelmen kívül hagyva a külföldi jog kollíziós szabályait. A tervezett francia szabályozási megoldás ezzel szemben külföldi jogra utalás esetén főszabályként a felhívott külföldi jognak a kollíziós szabályait is alkalmazni rendeli, azaz a kollíziós utalást „teljes terjedelműnek" tekinti. A külföldi kollíziós jog figyelembevételére azonban a francia bíróság csak akkor lenne köteles, ha a legalább az egyik fél ezt kéri. Ezzel a megoldással kapcsolatban kritikai észrevételek is felmerültek[76]. E kritika szerint egyrészt így az eljárás megindulása előtt nem lenne egyértelmű, hogy melyik jog alkalmazandó. Másrészt ez a szabályozási megoldás azt is eredményezheti, hogy a fél kérelme hiányában a francia anyagi jog még akkor sem lenne alkalmazható az eljárás során, ha a külföldi kollíziós szabály a francia jogra utalna vissza, jóllehet, amint arra a Jelentés is utal[77], a renvoi figyelembevételének célja éppen az, hogy olyan joghoz jussunk el, amelyet a bíró könnyebben alkalmazhat.

A Kódex-tervezet 9. cikke értelmében a felhívott jog alkalmazása a bíró számára kötelező. Ezt azonban áttöri ugyanezen cikk azon szabálya, amely lehetővé teszi a felek számára, hogy amennyiben jogaikról szabadon rendelkeznek, akkor – ún. eljárásjogi megállapodással (accord procédural[78]) – alávessék magukat a francia jognak. Ezzel a Kódex-tervezet a már kialakult francia bírói gyakorlatot[79] kívánja tételes jogi normával kifejezetten is fenntartani. Ez a szabály kísértetiesen hasonlít a régi kollíziós kódexünk[80] azon sajátos szabályára, amely lehetővé tette, hogy az egyébként *irányadó külföldi jog alkalmazását a felek közös kérelme alapján a bíróság mellőzze*. A hazai nemzetközi magánjog fejlődésében azonban éppen ellentétes tendencia figyelhető meg: az új Nmjtv. megalkotása során a magyar jogalkotó tudatosan mellőzte ennek – a nemzetközi magánjog alapeszméjével nehezen összeegyeztethető – korábbi szabálynak a megtartását[81]; azt a hazai szakirodalomban komoly kritikák érték[82]. A hazai új kódexünkben immár jóval szűkebb esetkörben, kivételesen – az általános kitérítő klauzula[83] alkalmazási körében – kerülhet sor az irányadó jog alkalmazásának a felek kérelmére történő mellőzésére[84].

76 *Stefan / Felix*, Le Projet., 510. o.
77 Ld. Jelentés 17. o.
78 Ld. a Cpc. 12. cikkét.
79 Ld. *Vékás Lajos*, A törvény szerkezetéről és néhány általános részi kérdésről. In: *Berke Barna – Nemessányi Zoltán (szerk.),* Az új nemzetközi magánjogi törvény alapjai. Kodifikációs előtanulmányok. Budapest, 2016, 26. o.
80 Ld. a nemzetközi magánjogról szóló 1979. évi 13. tvr. 9.-át.
81 Ld. az új nemzetközi magánjogi törvény koncepciójáról szóló 1673/2016. (XI. 29.) Korm. határozat. 15. pontját.
82 Ennek hátteréről ld. Vékás Lajos, 80. lj. alatt hivatkozott mű. 26-28. o.
83 Ld. az Nmtv. 10. §-át.
84 Ld. A nemzetközi magánjogról szóló 2017. évi XXVIII. törvény Indokolását (Indokolás a 10. §-hoz).

A Kódex-tervezet kifejezetten rendelkezik a *csalárd kapcsolás* (fraude à la loi) tilalmáról, biztosítva a bíróság számára a jogot a rosszhiszemű jogválasztás figyelmen kívül hagyására[85]. Az Nmjtv. a korábbi magyar szabályozástól eltérően már nem alkalmazza a csalárd kapcsolás intézményét. Ez a magyar jogalkotónak ismét csak tudatos döntése volt[86]. A csalárd kapcsolás elfogadhatatlan eredménye a közrendi záradék segítségével is megakadályozható[87].

A *külföldi jog tartalmának megállapítása* a bíróság feladata, az ehhez szükséges eszközök (felek előadásai, szakértői vélemények, nemzeti vagy nemzetközi intézmények, jogsegélyegyezmények, etc.) mindkét jog szerint igen széleskörűek lehetnek[88]. A különbséget az jelenti, hogy a külföldi jog tartalmának megállapíthatatlansága esetén a Kódex-tervezet minden esetben a francia jogot rendeli alkalmazni. Az Nmjtv. ezzel szemben a kisegítő jogot némileg árnyaltabban határozza meg: a magyar jog „elégtelensége" esetén – azaz, ha a magyar jog szabályai alapján az adott tényállás nem bírálható el – az alkalmazandó joghoz legközelebb álló külföldi jogot („szomszéd jog") kell alkalmazni. Eltérő szabályozás alkalmazandó a francia tervezet szerint az anyakönyvvezető előtti eljárásokban, ahol a külföldi jog tartalmának bizonyítási kötelezettsége arra a félre esik, aki arra hivatkozni kíván[89]. A bizonyítás sikertelensége esetén a francia jog alkalmazandó az anyakönyvvezető előtt.

A francia Kódex-tervezet 13. cikke kimondja, hogy a külföldi jogot a bíróságnak úgy kell alkalmaznia, „ahogyan azt az eredeti jogrendjében alkalmazzák" („…qu'il est appliqué dans son ordre juridique d'origine"). Ezzel implicit módon kifejezésre juttatja azt, amit az Nmjtv. 7. § (2) bekezdése is megfogalmaz, miszerint az idegen jogot a saját anyajogrendszerének kontextusában, annak a joggyakorlatát is figyelembe véve kell alkalmazni. A tervezet ugyanezen szabálya kifejezetten is utal még külföldi jogrendszer saját időbeli átmeneti (intertemporális), valamint belső kollíziós – azaz *területközi, illetve személyközi jogösszeütközési* – szabályainak figyelembevételére is; ezzel a több jogrendszerrel rendelkező államok jogának alkalmazása esetén hasonló megoldást alkalmaz a kollíziós alkapcsolásra, mint az Nmjtv. 6. §-a.

85 Ld. Kódex-tervezet 12. cikkét.
86 Indokairól ld. *Vékás Lajos,* 80. lj. alatt hivatkozott mű. 24-26. o.
87 Ld. A nemzetközi magánjogról szóló 2017. évi XXVIII. törvény Indokolását (Általános indokolás, II. pont).
88 Ld. Kódex-tervezet 14. cikkét és az Nmjtv. 8. §-át.
89 Ld. Kódex-tervezet 10. cikkét.